

М. С. Федорко

*ст. викл. кафедри цивільно-правових дисциплін
Одеського національного університету імені І. І. Мечникова*

ІНСТИТУТ «ЗАПЕВНЕННЯ» У ЗАРУБІЖНОМУ ТА УКРАЇНСЬКОМУ ДОГОВІРНОМУ ПРАВІ

Законом № 1667-IX від 15 жовтня 2021 року, який набрав чинності 14 серпня 2021 року, Цивільний кодекс України було доповнено статтею 650-1, наступного змісту: «сторони договору можуть погодити перелік заповінь, що надаються стороною або сторонами щодо обставин, які мають значення для укладення, виконання або припинення такого договору. Сторона, яка умисно або з необережності надала іншій стороні неправдиві заповіння про обставини, що мають значення для укладення, виконання або припинення договору, зобов'язана відшкодувати стороні, яка покладалася на такі заповіння, збитки, завдані у зв'язку з неправдивістю таких заповінь, якщо інше не передбачено договором» [1, ст. 650-1].

Розуміння сутності інституту заповінь та виокремлення умов за яких настає відповідальність у формі відшкодування збитків в рамках цього інституту, уявляється важливим, як з теоретичної, так і з практичної сторони. Буквальне тлумачення положень ст. 650-1 Цивільного кодексу України дозволяє стверджувати, що відповідальність за недостовірність заповінь у формі збитків настає, якщо контрагент сторони що надає заповіння про обставини покладалася на них. Заповіння можуть надаватися на різних стадіях договору, стосуватися статусу контрагента, наявності ліценцій, предмета договору, прав третіх осіб тощо.

Інститут заповінь про обставини є договірним інструментом англійського права, якому відповідають два самостійних інститути – representations (заповіння) й warranties (гарантії). Тому постає питання співвідношення конструкції заповіння про обставини, яка передбачена у ст. 650-1 ЦК України та representations і warranties в англійському праві. Зазначене дозволить зробити висновок про застосування механізмів які відомі англійському праву до нового для українського права інституту заповінь.

Заповіння (representations) – це як словесне, так й виражене конклюдентними діями заповіння про факт, зроблене із єдиною метою

спонукати особу до укладання договору [2]. Вони належать до фактів, що мали місце в минулому або теперішньому часі. Навмисне чи необережне надання неправдивих запевнень не є порушенням договору, а є деліктом. Зазначене має наслідком те, що відповідальність настає незалежно від дійсності договору. Значення має причинно-наслідковий зв'язок між запевненням та наміром укласти договір. А розмір збитків зумовлений дією принципу негативного інтересу (відновлення існуючого положення), тобто сторона повертається у положення, в якому вона перебувала до порушення. Збитки стягуються, тільки якщо інша сторона дійсно покладалася на отримані неправдиві відомості. Крім того, мірою захисту може бути анулювання (rescission) укладеного під впливом неправдивого затвердження договору. Цей захід, на відміну від стягнення збитків, застосовується незалежно від наявності вини сторони, яка надає запевнення.

Гарантії (warranties) – це твердження, істинність яких гарантує сторона договору. Тобто, це запевнення про щось, що є частиною договору [3]. Вони належать до фактів, що мають місце в сьогоденні або можуть мати місце в майбутньому. Якщо твердження, зроблене у гарантії, згодом виявилось невірним, це є порушенням договору. Причинно-наслідковий зв'язок між твердженням укладенням договору є індиферентний, оскільки таке твердження має характер договірною зобов'язання. Збитки, відповідно до договірною права, обчислюються за принципом «позитивного інтересу» (приведення сторін у таке становище, якби договір було виконано). Отже, в рамках гарантії (warranties) відшкодовуються як прямі збитки, так й упущена вигода, а порушення гарантії не дає права на анулювання договору (як у разі засвідчень), лише на стягнення збитків.

Як приклад, запевнення (representations) в літературі наводяться твердження про факти, які належать до минулого або теперішнього, наприклад, твір створено особисто; відчужувач має виключні майнові авторські права; передання прав не порушує прав третіх осіб; авторські права не передавались; при створенні твору не були порушені права третіх осіб; для створення твору отримані всі необхідні дозволи; права на твір не обтяжені правами третіх осіб тощо). В якості гарантії (warranties) наводяться твердження, які належать до фактів, котрі можуть мати місце в майбутньому, наприклад, гарантія, що використання твору не призведе до порушення прав третіх осіб; гарантія, що не буде існувати будь-яких обставин, здатних утрудни-

ти чи зробити неможливим здійснення наданих виключних прав [4]. Таким чином, різниця між запевненням (representations) та гарантією (warranties) в англійському праві зумовлена їх природою та проявляється у правових наслідках. Правові наслідки стосуються обсягу збитків, який є різним у разі порушення запевнення (representations) та гарантії (warranties), наданих контрагентом. На практиці досліджуванні вище застереження можуть тлумачитися як і запевнення, і як гарантії – залежно від їх кваліфікації судом. Оскільки довести умисел при кваліфікації запевнення буває важко, позивач як альтернативу має довести, що застереження було включено до договору та набуло характеру умови договору [5], тобто є гарантією (warranties), із всіма наслідками, які можна застосувати при її порушенні.

Цивільний кодекс України запровадив змішаний підхід, тому що положення, відповідно до яких запевнення мають значення як для укладення договору, так і для його виконання або припинення виявляють їх подібність як з запевненням (representations), так й з гарантією (warranties) в англійському праві. Подібно до англійського запевнення (representations), відповідальність не залежить від визнання договору неукладеним або недійсним, а аналогічно warranties, мають наслідком виникнення права на стягнення збитків.

Договірна практика включення подібних запевнень у текст договору в Україні існує, в основному, серед господарюючих суб'єктів, а формулюються вони, зокрема таким чином «за умов договору «продавець гарантує, що на дату підписання цього договору він повністю сплатив свій внесок до статутного капіталу Товариства згідно зі статутом Товариства, не має ніяких невиконаних зобов'язань перед Товариством (п. 2.2)» [6]. Наявні також відповідні судові постанови та рішення, в яких зазначається, що «суд бере до уваги положення ст. 650-1 ЦК України» [7], проте ані в мотивувальній частині, ані в резолютивній частині відповідних судових актів, положення щодо запевнень та їх правових наслідків у спірних договорах не знаходять розвитку, а норми ст. 650-1 Цивільного кодексу України свого застосування. Крім того, застереження про які йдеться у рішенні господарського суду Вінницької області від 09 грудня 2022 року, з посиланням на ст. 650-1 Цивільного кодексу України [8], взагалі не мають відношення до договірних запевнень у розумінні ст. 650-1 Цивільного кодексу України.

Зазначене свідчить про відсутність напрацьованої практики застосування положень статті 650-1 Цивільного кодексу України. Потребують подальшого дослідження питання обсягу відшкодування збитків за порушення договірних запевнень, зокрема, залежність обсягу збитків від стадії договірної зобов'язання на якій контрагентом надано запевнення. Також потребує уточнення співвідношення чинності положення про запевнення із визнанням договору недійсним, неукладеним, а також у разі розірвання договору.

Література

1. Цивільний кодекс України : Закон України від 16.01.2003 р. № 435-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15> (дата звернення: 15.04.2023).
2. Black's Law Dictionary / B. A. Garner (ed.). 9th Deluxe ed. West Pub., 2009. P. 1415.
3. Thomas William Saunders. A Treatise on the Law of Warranties and Representations Upon the Sale of Personal Chattels. "Law Times" Office, 1874. P. 3.
4. Мисенко О. Запевнення та гарантії («Representations and Warranties») в авторських договорах. *Інформаційне агентство «ЛІГАБізнесІнформ»*. 20.11.2018. URL: <https://blog.liga.net/user/amyisenko/article/31671>. (дата звернення: 15.04.2023).
5. McKendrick E. Contract Law: Text, Cases, and Materials. 5th ed. Oxford University Press, 2012. P. 296.
6. Рішення господарського суду Черкаської області від 4 квітня 2023 року по справі № 925/185/23. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/110230838> (дата звернення: 15.04.2023).
7. Постанова Північного апеляційного господарського суду від 21 березня 2023 р. у справі № 910/5013/22. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/110336827> (дата звернення: 15.04.2023).
8. Рішення господарського суду Вінницької області від 9 грудня 2022 р. у справі № 902/609/22. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/107960786> (дата звернення: 15.04.2023).